THE MUSICAL EDUCATION IN TRANSYLVANIA AFTER THE GREAT UNION IN 1918. BEGINNING OF THE UPPER MUSICAL EDUCATION

Ramona Preja
Assoc., Prof., PhD., University of Arts, Tîrgu Mureș

Abstract: A language of scrupulous linguistic strictness would call into question such an article title, only the activity related to the Targu Mures high school education only when it was formed, at least in its initial specialization formula within the three-year Pedagogical Institute Tîrgu Mureş, but this approach should be extended, taking into account at least two major aspects.First of all, we are in a year marking the centenary of the Great Union in 1918, and it is necessary to approach and understand the historical, political, economic, social implications and their implications on the education system in the Transylvanian area during the first half of the century XX. Secondly, we must understand that the immediate aftermath of the Great Union of 1918 marks its decisive influence on the training and professional development of Tudor Jarda, who will become the de facto founder of the higher music education in Tîrgu Mureş.

Keywords: Musical education; 1918 Great Union; Tudor Jarda; centenary; Pedagogical Institute.

Introducere

În urmă cu cîteva luni la 1 decembrie 2018, am sărbătorit centenarul Marii Uniri de la 1918. În acest context apreciez că este necesar să abordăm și să înțelegem corect conotațiile istorice, politice, economice, sociale și implicațiile acestora asupra sistemului de învățămînt în arealul Transilvaniei la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului XX.

Deasemenea trebuie să înțelegem că perioada imediat următoare Marii Uniri din 1918 își pune amprenta în mod decisiv asupra formării și evoluției profesionale a lui Tudor Jarda, cel care va deveni *ctitorul de facto* al învățămîntului muzical superior din Tîrgu Mureș.

Aceste două aspecte le-am suprapus și vor fi prezentate în continuarea articolului în cîteva abordări distincte.

Conotații istorice

O *primă abordare* se referă la *conotații istorice legate de activitatea de învățămînt muzical la* sfîrșit de secol XIX și început de secol XX.

În Transilvania sfîrșitului de secol XIX și început de secol XX, orientarea păturilor înalte ale societăţii era către limba maghiară şi cea germană, centrul cultural vizat ca model fiind Viena. Populaţia intelectuală din marile centre urbane ale Ardealului a fost pentru o lungă perioadă de timp maghiară sau săsească. Românii ,,nu puteau participa la viața politică, în calitate de comunități entice distincte, iar viața lor culturală se afla sub presiunea constantă a birocrației guvernamentale nepăsătoare" (Hitchins 2015, 163).

Ca o consecinţă, primele fapte de cultură ,,au aparţinut respectivelor etnii - de exemplu cărţi, partituri, interpreţi, compozitori" (Cosma 2001, 97).

Cultura muzicală specifică mediului maghiar era reprezentată de muzicieni precum Béla Bartok şi Kodály Zoltan, iar specifică mediului german, reprezentată de muzicieni ca Paul Richter, Waldemar Ruassner, Gottlieb Brantsch, Moritz Pfeiffer ş.a.

Românii erau reprezentaţi de muzicienii de nivelul lui Gheorghe Dima şi Iacob Mureşianu nu erau doar dirijori sau interpreţi, ci mai degrabă promotori ai valorilor naţionale prin muzică.

În ceea ce privește învățămîntul, din a doua jumătate a secolului al XIX este de remarcat faptul că *Legea instrucțiunii* din 1864 permite înființarea a două Conservatoare ,,se

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

înființează consevatoarele din București și Iași, școli superioare ce aveau să pregătească numeroase cadre de artiștisi pedagogi destinați orchestrelor, teatrelor și școlilor de toate gradele" (Manolache et al., 1993, 2:287).

Diploma de *maestro în muzică* pe care o acordau cele două conservatoare permiteau absolvenților să activeze, în școlile de cultură generală.

În Transilvania, învăţământul artistic instituţionalizat funcţiona la Cluj, dar acesta ,,datează însă din 1819, an în care a fost înfiinţat *Conservatorul Maghiar de Muzică*, unde cursurile s-au desfăşurat în limbile germană şi maghiară" (Academia de Muzică "Gheorghe Dima", Cluj-Napoca).

Cele trei conservatoare din București, Iași și Cluj-Napoca aveau în epoca anterioară primului război mondial un ,,nivel post liceal, primele două fiind instituții de stat, cel din Cluj având un caracter de școală particulară, condusă de o societate de tip filarmonie" (Manolache et al.,1993, 2: 393).

La Tîrgu Mureș, sistemul de învățământ muzical este marcat de apariția primei școli de muzică care ,,își deschide cursurile festive la 6 ianuarie 1908, având-ul director pe Albert Metz, violinist, dirijor și compozitor transilvănean" (Dușă 2002, 36). Scopul pentru care a fost creată noua școală a fost:,,cultivarea aptitudinilor elementelor dotate, în vederea pregătirii pentru profesiile solişti instrumentişti sau vocali, membri în orchestrele din localitate sau din alte centre" (Dușă 2002, 37).

Școala Nou creată nu dispunea de un local propriu, dar își începe activitatea ,,cu 75 de elevi (28 studiau vioara, 31 pianul, 16 canto), într-o casă particulară (situată azi pe strada P-ța Victoriei, nr. 31), unde deținea 3 încăperi" (Dușă 2002, 36). Se studiau pe o durată de 6 ani, disciplinele canto și țambal, și timp de 7 ani disciplinele pian, vioară și violoncel, primul an, în ultimul caz, având un caracter pregătitor. Ulterior procesul s-a structurat pe două etape cursul inferior, care cuprinde anii I, II, III, IV, și cursul superior ultimii trei ani, având caracter mediu. Cursul superior, de aici corespundea cu cel inferior de la Academiile de muzică din Budapesta și Viena. Actele de studii obținute în urma unor examene dădeau dreptul deținătorului de a fi încadrat ca profesor de muzică la gimnaziu sau școli profesionale.

Prin activitatea instructiv educativă, prin nivelul la care se desfășura pregătirea elevilor, apropiindu-se de învățământul superior de stat, s-a născut ideea, încă din 1916, ca școala să fie ridicată la nivel de Conservator municipal. Din anul 1917, școala a fost declarată neoficial *Conservator municipal*, iar in 1922 a fost denumită oficial *Conservator orășenesc*"(Dușă 2002, 42-43) ulterior întîlnim și denumirea de ,,*Conservator de muzică și dicțiune a municipiului* (denumire pe care o regăsim în cuvîntul de deschidere a directorului George Ionescu la a XXX aniversare de la înființare)" (Dușă 2002, 129)

O a doua abordare se referă la *conotații istorice politice, economice și sociale și implicațiile asupra activității de învățământ –în general – la început de* secol XX.

La început de secol XX liniștea lumii este amenințată de pregătirile de război datorate concurenței și neînțelegerilor dintre marile puteri. Formarea celor două puteri militare și politice, anume Tripla Alianță sau Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria și Italia) și Tripla Înțelegere sau Antanta (Anglia, Franța și Rusia) a făcut ca lumea să se împartă în două tabere dușmane, după interese economice și simpatii sau tradiții istorice.

Datorită complexității situației, în 1914, cînd a izbucnit războiul, România s-a declarat oficial neutră. În același an moare regele Carol I (după 48 de ani de domnie), fiind urmat la tron (fiindcă nu a avut fii) de nepotul său Ferdinand I. În august 1916, „România a semnat o convenție politică și una militară (ambele secrete) cu Antanta prin care se prevedea intrarea rapidă a țării în război contra Austo-Ungariei" (Pop 2018, 186).

Anul 1918 marchează anul dezagregării celor trei mari imperii (habsburgic, otoman, rus) și a apariției de noi state independente inclusiv a României (prin Unirea Transilvaniei, Basarabiei și Bucobinei cu România). ,,Se adunaseră prea multe frustrări și resentimente, așa

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

încît soluția care a avut în cele din urmă cîștig de cauză a fost, constituirea de state naționale distincte sau coplementarea celor existente. A triumfat, cel puțin aparent dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, așa cum preciza și în faimoasele 14 puncte ale declarației președintelui american Woodron Wilson din 8 ianuarie 1918" (Boia 2017, 65).

Referitor la România prezentăm sintetic într-o ordine cronologică cîteva evenimente marcante astfel:

-18 noiembrie/1decembrie 1918-Marea Adunare Națională de la Alba Iulia votează Rezoluția privind unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România;

-13/26 decembrie 1918-Decret regal privind ratificarea Unirii Transilvaniei cu România;

-19 decembrie/1ianuarie 1919-Decret regal privind ratificarea Unirii Bucovinei cu România;

Actul de la 1 decembrie 1918 a marcat finalul unui proces, anume desăvîrșirea unității naționale a românilor. Această dată a devenit sărbătoare națională nu fiindcă s-au unit cîteva provincii istorice cu România, fiindcă ea ,,simbolizează capătul unui proces anume împlinirea unirii, a acelui vis pentru care ne-au răposat și moșii și părinții cum ar zice poetul" (Pop 2018, 195).

-5/18 martie 1919, Decret lege privind adoptarea calendarului Gregorian pe întreg cuprinsul României; ziua de 1 aprilie 1919 stil vechi devine 14 aprilie 1919 stil nou. Deoarece calendarele erau diferite, adică în vechiul Regat și Basarabia era în vigoare stilul vechi (calendarul Iulian), iar în Transilvania și Bucovina stilul nou (calendarul Gregorian);

- 1 aprilie 1919, pe ,,întreg cuprinsul României limba română a devenit limbă oficială. Începînd cu aceeași dată s-a decis înființarea de școli și cursuri de limba română, de care beneficiau gratuit funcționarii publici din rîndul minorităților naționale". (Scurtu 2012, 441)

După Marea Unire din 1918, în România s-a înregistrat o reală dezvoltare a învățămîntului, științei, literaturii și artelor.

În primii ani de după Unire, preocupările de bază ale guvernanților au fost: refacerea școlilor distruse în timpul războiului, asigurarea accesului la învățătură pentru toți tinerii precum și organizarea unitară a învățămîntului pe tot cuprinsul țării.

Constituția din martie 1923 prevedea ,,învățămîntul este liber în condițiile stabilite prin legi speciale și întrucît nu va fi contrar bunelor moravuri și ordinei publice. Învățămîntul primar este obligatoriu. În școlile statului acest învățămînt este gratuit. Statul, județele și comunele vor da ajutoare și înlesniri elevilor lipsiți de mijloace, în măsura și modalitățile prevăzute de lege (art 24)" (Scurt, Agrigoroaiei și Otu 2003, 217).

L*egea învățămîntului primar al statului și învățămîntul primar-normal,* din 26 iulie 1924, a extins învățămîntul general de la patru la șapte clase și obligativitatea celui primar de la 12 la 18 ani și prevedea că învățămîntul primar este obligatoriu, gratuit și unitar pe tot cuprinsul țării. Prin lege se stabileau materiile din primele clase primare unde întîlnim și *disciplina cant* " (Scurt, Agrigoroaiei și Otu 2003, 217). După încheierea ciclului primar, este susținut un examen, în urma căruia se eliberează certificatul de absolvire.

La finalul acesteia de-a doua abordări corespunzător perioadei prezentate, facem o trecere în revistă a începutului vieții și formării lui Tudor Jarda

Tudor Jarda, născut la 11 februarie 1922, la Cluj, a urmat clasele primare la Şcoala Normală de Băieţi (înființată la 9 oct. 1871; la 15 mai 1912 a început construirea unui nou edificiu pe strada Roma, actuală Galaţi, la nr. 25; în acest local şcoala a funcţionat pînă în anul 1961.

În toamna anului 1932, se înscrie la liceul George Barițiu și va urma cursurile acestei școli pînă în 1940 (vezi foto fig 1) cînd își va lua examenul de maturitate.

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

Fig.1.Absolvenții clasei a VIII-a a liceului Gh. Barițiu din Cluj anul 1940

O a treia abordare se referă la *conotații istorice politice, economice și sociale și implicațiile asupra activității de învățământ –superior – în perioada interbelică și pe timpul celui de-al doilea Război Mondial*

Perioada interbelică, 1919-1939, adică intervalul de timp dintre cele două războaie mondiale, cunoaște o serie de caracteristici antagonice; de la criza economică a statelor europene, preocupate de refacerea și de revenirea la o economie de pace, la perioadele de dezvoltare economică; de la destrămarea marilor imperii la formarea de noi state naționale, dar și la transformarea SUA în cea mai mare putere mondială; de la eforturile statelor europene de a păstra pacea mondială, la eșecul politicii Societății Națiunilor și la izbucnirea celui de al II-lea Război Mondial.

În România, educația a făcut progrese, astfel că ,, în 1930, cca 70% din orășeni și cca. 50% din săteni erau știutori de carte. Procentul celor școlarizați era de peste 57%, el variind de la o regiune la alta: 72% în Banat, peste 67% în Transilvania și peste 56% în Vechiul Regat" (Pop, Bolovan 1916, 465).

Legislația privind învățământul superior a cunoscut un proces de legiferare îndelungat.

Prin decretele regale, Universitatea maghiară din Cluj și Universitatea germană din Cernăuți s-au transformat, începînd cu 1 noiembrie 1919, în universităţi românești. Cursurile universității din Cluj s-au inaugurat în 1 februarie 1920 în prezența regelui Ferdinand. Cu acest prilej regal a dăruit un fond de 400000 lei, a căror dobîndă să fie utilizată pentru înființarea, pe lîngă Universitatea din Cluj, a unei Instituții pentru studierea istoriei românilor ,, atît de vitreg tratată sub stăpînirea trecută" ((Scurt,Agrigoroaiei și Otu 2003, 8:218).

Legea pentru organizarea învățământului universitar, adoptată în aprilie 1932, preciza că învățământul universitar se preda în Universitatea din București, Universitatea din Iași, Universitatea din Cluj, Universitatea din Cernăuți. Alături de universităţi funcționau și alte instituții de învățământ superior: școliile politehnice (București și Timișoara), Academia de Arhitectură (București), Academia de Arte Frumoase (București și Iași), *Academii de Muzică și Artă Dramatică (București, Iași, Cluj Cernăuți).*

*Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică*din Cluj, (înființat încă din 1919) a inaugurat etapa modernă a învăţământului superior muzical din Transilvania, avînd ca prim rector pe compozitorul și dirijorul Gheorghe Dima. Conservatorul şi-a deschis cursurile cu următoarele catedre: Teorie şi solfegii, Armonie, Contrapunct-compoziţie, Canto, Pian, Vioară, Violoncel, Dicţiune şi declamaţie. Ulterior au fost introduse şi alte discipline: Solfegiu, Contrabas, Instrumente de suflat (corn, trombon, trompetă şi fagot), Teoria instrumentelor, Teoria formelor muzicale, Estetică, Istoria muzicii, Muzică de cameră,

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

Acustică, Orchestră. În anul 1922 s-a înființat o secție pentru pregătirea profesorilor de muzică, devenită facultate începînd cu anul 1933.

Și *la Tîrgu Mureș* au fost făcute eforturi de a se crea o instituție de învățămînt superior pe structura *Conservatorului orășenesc*. Menționăm faptul că, în vara anului 1922, George Enescu vizitează orașul și se informează despre activitatea Conservatorului. Tot atunci au fost prezenți în Tîrgu Mureș, Octavian Goga, Nicolae Iorga.

Relevantă este scrisoarea adresată de directorul Conservatorului de atunci, Albert Metz lui George Enescu, în septembrie 1923, citățm ,,am apelat la toate autoritățile, dar în zadar. Acum am ascultat de sfaturile intelectualilor din România, care cu toții, unanim, ne-au sfătuit să apelăm la D-voastră. Deci în mîinile D-voastră vă depunem soarta noastră, viitorul conservatorului orășenesc din Tîrgu Mureș" (Dușă 2002, 136)

De altfel, ulterior acestei scrisori, George Enescu a concertat în Tîrgu Mureș (a concertat de 10 ori și a fost prezent de 8 ori în oraș) în 15 nov 1923 prilej în care vizitează Conservatorul și scrie în cartea de Onoare aprecierea „Conservatorului din Tîrgu Mureș cu admirația mea pentru înaltul nivel artistic la care l-a ridicat corpul său profesoral" (Dușă 2002, 137).

În anul 1928, cînd se sărbătoreau două decenii de la înființarea Conservatorului, George Enescu trimite o carte poștală cu chipul său pe care era scris: ,,Resimt întotdeauna plăcerea să citez Conservatorul din Tîrgu Mureș, ca întrunind atîția profesori eminenți, aleși unul și unul. În țară este unicul în felul său" (Dușă 2002, 137, 157).

Pentru înțelegerea corectă a acestei perioade la care facem referire, credem că este necesar a fi prezentat contextul social politic și evenimente marcante astfel:

- 1sept.1939,izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945), Conflagrația va dura 6 ani și va avea urmări dezastruoase pentru întreaga omenire: moartea a peste 55 mil. oameni și uriașe distrugeri materiale;
- 30 august 1940- , Arbitrajul " (dictatul) de la Viena prin care Germania și Italia decid ca România să cedeze Ungariei o parte a Transilvaniei unde se instalează administrația maghiară inclusiv la Oradea Cluj și Tîrgu Mureș;
- 22 iun.1941- România după doi ani de neutralitate (1939-1941), va intra în război alături de Puterile Axei (Roma,Berlin, Tokio);
- 9 mart. 1945- În Transilvania de Nord se restabilește administrația românească;
- 9 apr.1946, Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică din Cluj, (precursorul legal al Universităţii de Artă Teatrală din Tîrgu-Mureş) a fost înfiinţat prin Decretul-lege nr. 276 din 9 aprilie, semnat de Regele Mihai, de Ministrul Artelor, Mihail Ralea şi de Ministrul Finanţelor, Gheorghe Tătărescu; (Universitatea de Arte Tîrgu Mureș)
- 1948, în contextul reformei învăţământului de atunci, prin Ordinul Ministerului Învăţământului Public nr. 263.327/1948 s-a înfiinţat la Cluj *Institutul Român de Artă cu Facultăţile de muzică*, actorie şi dans şi Institutul Maghiar de Artă, cu Facultăţile de muzică, regie de teatru, actorie, dans, în cadrul căruia s-au continuat programele de studii superioare începute în Conservator;(Universitatea de arte Tîrgu Mureș).

Conservatorul orășenesc, prima școală de muzică din Tîrgu Mureș a contribuit la susținerea vieții artistice a orașului pînă în anul 1949, cînd ,,ștafeta a fost preluată de noile instituții de cultură și învățămînt: Liceul de artă (1949), Teatrul de stat și Filarmonica de stat (1950), și o Școală populară de Artă, moștenitoarea cea mai fidelă a Conservatorului municipal" (Dușă 2002, 41).

La finalul acestei de-a treia abordări corespunzător perioadei prezentate, facem o trecere în revistă a parcursului formării lui Tudor Jarda

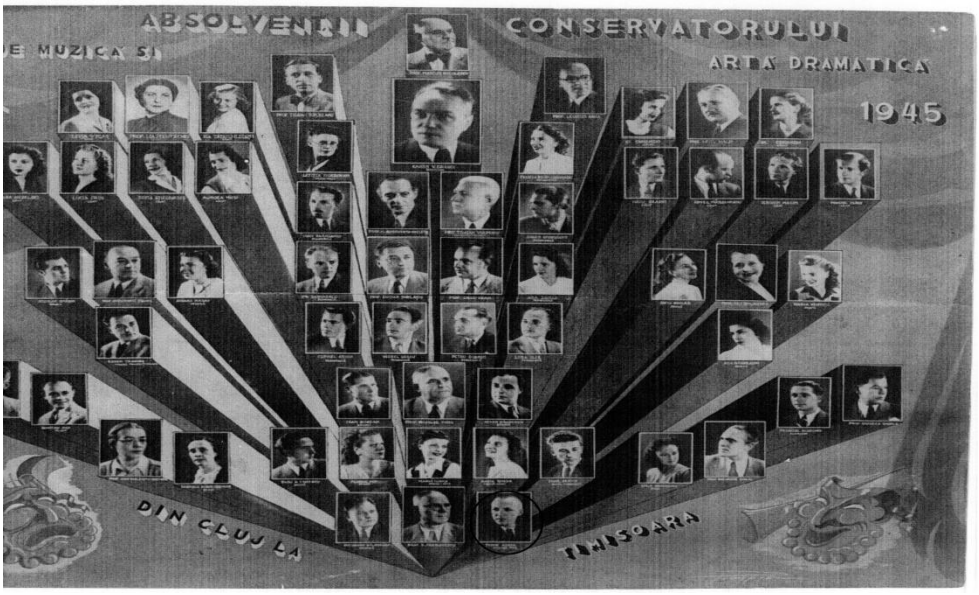
În școliile superioare erau admiși numai cei care absolviseră bacalaureatul, așadar Tudor Jarda după absolvirea liceului în 1940 la Cluj, (refugiat în 1940 împreună cu familia la Timișoara), se înscrie la Politehnică în Timișoara unde urmează cursurile timp de doi ani.

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

Într-un interviu pe care l-am luat în 1992, maestului Jarda acesta menționa ,,...Eram bun la matematici și pentru că fratele meu era student la Politehnică, mă gîndeam să mă fac și eu, să mă fac inginer, să fiu domn. Ce noroc că m-am retras la timp... Dacă vrei să faci facultate, trebuie să ai o deosebită pasiune pentru profesia pe care ai ales-o" (Preja 2012, 23)

Cu toate că urma în paralel Politehnica și Conservatorul, probabil din dragoste pentru muzică se retrage de la Politehnică și urmează doar cursurile Conservatorului de Muzică și artă dramatică din Timișoara, secția instrumente de suflat, absolvind această instituție în 1945. (Vezi foto fig.2).

Fig. 2.

Absolvenții Conservatorului de Muzică și artă dramatică din Timișoara (1945)

Reîntors la Cluj în 1945 își continuă studiile la Conservator secția compoziție, dar tot în 1945 se înscrie și la facultatea de filosofie din Cluj. La întrebarea pe care i-am adresat-o în interviul din 1992, pe această temă, Tudor Jarda imi răspunde ,,L-am văzut pe profesorul Traian Vulpescu profesorul meu de teorie solfegii, cu *Gîndirea magică* sub braț. Am alergat să-mi procur cartea lui Lucian Blaga, ca să aflu și eu ce citea profesorul. Atunci am luat hotărîrea să mă înscriu la Filosofie… Facultatea de filosofie întrunea spirite mari, ca Lucian Blaga, D.D.Roșca. .. țin minte, de pildă mănunchiul de cursuri axate pe afirmația lui Socrate: *Știu că nu știu nimic*"(Preja 2012, 26).

Cu toate acestea urmează pînă la final doar cursurile Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din Cluj pe care îl absolvă în anul 1948. (vezi foto fig.3)

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

Fig. *3. Absolvenții Conservatorului de Muzică și artă dramatică din Cluj (1948)*

O ultimă abordare se referă la *conotații istorice, politice, economice și sociale și implicațiile asupra activității de învățămînt - superior* - începuturile învățămîntul muzical superior din Tîrgu Mureș.

Evenimente social politice marcante au fost:

- în perioada 1948-1960, pentru modernizarea, României „țelul suprem pe care elita comunistă se angajase să-l atingă era transformarea radicală a politicii, economiei, societății, culturii și viziunii românești asupra lumii" (Hitchins 2015, 264);
- 1959 - unificarea Universității maghiare Bolyai cu Universitatea Babeș din Cluj Napoca. Elita punea bazele național-comunismului și, începînd cu anii 1960, vorbea tot mai mult despre națiunea socialistă concept care constituia justificarea idiologică a omogenizării culturale (și socio-economice) (Hitchins 2015, 290);
- 9 iun. 1948 - Academia Română „este desființată prin decret, fiind înlocuită cu Academia RPR. 98 dintre academicieni își pierd calitatea de membrii, printre cei excluși aflîndu-se Lucian Blaga, Dimitrie Gusti, C. Brăiloiu ș.a. Majoritatea noilor aleși sunt intelectuali de valoare îndoielnică" (Grădină, et al. , 2015, 261);
- iun.- iul. 1958, Trupele sovietice părăsesc România, după o îndelungată perioadă (1945-1958) în care au asigurat ascensiunea comuniștilor la putere și controlul absolut al URSS asupra României.
- 24 ian. 1959. În toată țara este sărbătorită *împlinirea a 100 de ani de la Unirea Principatelor Române*. Manifestările marchează începutul reorientării regimului către valorile naționale, pînă atunci ignorate sau condamnate;
- 1960, la Tîrgu-Mureș, ia ființă Institutul Pedagogic de 3 ani prin Ordinul Ministrului Învăţământului şi Culturii nr. 3243/1960. *Institutul Pedagogic de 3 ani din Tîrgu-Mure* avea secții de filologie, istorie, geografie, matematică, *muzică***,** educație fizică.

Tudor Jarda, ctitor al învățămîntului muzical universitar tîrgumureșan

Iată-ne ajunși în finalul acestei ultime abordări în care evidențiem rolul profesorului Tudor Jarda, numindu-l ctitor al învățămîntului muzical universitar tîrgumureșan.

Îl numim astfel, pentru că timp de 11 ani (între 1962-1973) a condus catedra de muzică a Institutului Pedagogic de 3 ani (IP3 din Tîrgu Mureș (a deținut funcția de șef de catedră). Acesta avea o experiență bogată în domeniul învățămîntului muzical universitar pentru că începînd cu 1949 a fost profesor de armonie la conservatorul Gh. Dima din Cluj, totodată avînd și funcția de secretar al Filialei Uniunii Compozitorilor din Cluj (1954-1957).

Realitățile social-politice precum și situația învățămîntului de la momentul respectiv au făcut imperativă creșterea numărului de studenți în domeniul pedagogiei și inființarea unui institut cu profil pedagogic în care să figureze obligatoriu și specializarea muzică, specializare care are o misiune didactică bine definită, aceea de a crea profesori de muzică și dirijori de ansambluri corale, precum și de a desăvîrși pregătirea muzical-teoretică a viitorilor artiști lirici și instrumentiști.

Din corpul profesoral amintim nume de referință a cadrelor universitare de specialitate venite de la Academia de Muzică din Cluj, Tudor Jarda – armonie (șef catedră 1962-1973), Maxim Drăgan-dirijat, Valeria Covătaru, Iacob Măiereanu-teorie-solfegiu (asistent universitar, lector suplinitor, lector titular si prodecan), Bujor Dânșoreanu (asistentul lui Tudor Jarda), Enea Borza - istoria muzicii (lector-1961-1965 şi şef al catedrei de pian - 1966-1968).

Candidații nu s-au lăsat prea mult așteptați. S-au îndreptat spre facultate absolvenți de licee nu neapărat de specialitate din orașul Tîrgu Mureș și nu numai. Iată ce menționează fostul candidat Ioan Cernea, actualmente prof. de muzică pensionar:„Cu bagajul de cunoștințe agonisit în liceu am îndrăznit să dau examen la IP3 Tîrgu Mureș alături de viitorii

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

studenți. Unii dintre foștii candidați erau absolvenții Liceului de Muzică sau celui pedagogic – net superior- fiind admis în anul 1963, am avut șansa să îl întîlnesc pe maestrul Tudor Jarda un om extraordinar, compozitor, profesor de armonie – Om desăvîrșit" (Ioan Cernea *2018, Document manuscris,* vezi foto fig. 4).

Printre studenții Facultății de Muzică regăsim nume precum: Georgeta Popa, (1961); Miklos Alexandru, Balint Felicia, Elek Ioan, Marta Viorel, Știrner Hanți, Călianu Magda (1962); Otilia Mărcuș, Achim Ileana, Uta Purice (Reghin), Călianu (sora), Lipovan Viorica (Luduș), Werner Schvarț (Sighișoara), Octavian Marc (Toplița), Rădulici Claudiu (Tîrnăveni), Ioan Galea, Ștefan Morți, Ioan Cernea (Tîrnăveni), (1963).

Despre programul studentului anului 1965 profesorul Cernea amintește că „orarul de student era destul de încărcat și variat și consta din: ore de curs, ore de vioară și pian, diferite exerciții, exemplu exerciții la cor pe grupe, întîlniri cu personalități la concerte la Filarmonică, ore în plus programate de profesori pentru a ne obișnui cu cerințele și pretențiile domnilor profesori la teorie-solfegiu, dirijat, folclor și istoria muzicii. (Ioan Cernea *2018, Document manuscris,* vezi foto fig. 4).

Ca profesor, Tudor Jarda a fost, pentru studenții săi, omul apropiat, înțelegător, care știa să facă din disciplina sa un pol de atracție, departe de proverbiala rigiditate a unor profesori de armonie.

Iată ce ne spune unul dintre studenții anului 1963 distinsul profesor Ioan Cernea (manuscris vezi foto fig. 4.):

„dacă teoria-solfegiu îmi dădea bătăi de cap «mai ales la dicteu», armonia mă atrăgea prin varietatea ei, prin frumusețea neprevăzută în rezolvarea variată și inedită, asa cum ne cerea Maestrul să rezolvăm *Basul cifrat*";

„cursurile susținute de Tudor Jarda erau clare, succinte, ușor de înțeles, cu trimiteri exacte la marii compozitori, cu indicații de respect total al principiilor și regulilor de armonie. Ne cerea ca ceea ce auzim să reținem și să aplicăm la temele primite pentru acasă;

„sunt convins că unele teme rezolvate de cei mai buni studenți puteau deveni - și chiar au devenit – piese corale simple, corecte, inedite, cu efecte modale interesante, așa cum ne cerea Maestrul Tudor Jarda și cu melodii cu iz folcloric, dobîndite în momentul în care ne era solicitată inepuzabila temă «Azi nu vindem varză-n tîrg», cîntată în diferite variante și stiluri la «micile ieșiri bachice» de la Tulipan și Pufoaica ruptă «două bombe» în care maestrul mobiliza prin șefii de grupe o parte dintre studenții care erau inspirați în rezolvările temelor de armonie la ore de «consultații»";

„de la maestrul Jarda primeam sfaturi ca de la un părinte, să învățăm tot ce se poate și amănuntele, că acestea sunt folositoare în profesie și în viață. Lucrurile simple odată însușite vor fi de mare folos. Ne sugera să luăm notițe șă participăm activ la ore «vorba-i vînt ce e scris e sfînt». Ne sugera completarea noțiunilor cu cărți de la bibliotecă – de la IP3 și de la cea județeană, să participăm la conferințe organizate pentru diferite specialități. Solicita instrumentiștilor să participe la repetițiile tarafului";

„din tot ce făceam la clasă și în afară acesteia, rezulta dragoste și respect pentru oameni, pentru creatori, pentru improvizații, pentru intrumente, pentru folclorul românesc: mureșan, maramureșan, bistrițean, bihorean și bănățean";

„Tudor Jarda, la rugămintea studenților, compunea cîntece cu destinație patriotică, marșuri și melodii populare";

„la practica ce o făceam în vacanță, în tabere și la început de an școlar am fost vizitați de profesorii noștri și de maestrul Tudor Jarda, avînd discuții și cu profesorii care ne îndrumau. Eu am fost la Scoala nr. 2 din Luduș";

„pe lîngă orele de curs ...am partcipat la excursii la Cluj-Napoca, la vizionarea și audiția unor opere adevărate, la concerte simfonice la Filarmonica din Tărgu Mureș, la sala mare a Palatului Culturii cu instrumentiști de seamă";

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

„ne relata despre învățămintele preoților, despre rolul familiei în viața cotidiană în consolidarea principiilor de bună conviețuire";

„instrucțiunile părintești primite din partea Maestrului ne-au ghidat viața studenților în cei trei ani spre folosul nostru al părinților, al familiei";

„modul aparte de distracție, de discreție, bunul simț al profesorului Tudor Jarda au condus la rezultate remarcabile ale formațiilor corale IP3";

„rămîn memorabile întîlnirile cu țăranii din Bistrița-Năsăud, cu cei din Hodac care povesteau lucruri interesante despre viață... Colindele culese.. Cunoașterea aprofundată a folclorului a condus la spectacole tematice în colaborare cu Ansamblul Mureșul și prezentarea datinilor de nuntă";

„momentele de relaxare cu studenții, momente de bun simț educative, la loc de cinste.

Fig. 4. *Foto*

Document manuscris scris la 09.11.2018 Reghin, de Cernea Ioan, fost student 1962-1965 la Institutul Pedagogic de trei ani (IP3) din Tîrgu Mureș.

O latură aparte a profesorului T. Jarda este prezentată de d-na Georgeta Penciuc, (din prima promoție de studenți, ulterior metodist a Inspectoratului Școlar Județean Mureș), (cuvantul-liber):

„alături de alți colegi, am participat sub îndrumarea șefului de catedră, etnomuzicologul Tudor Jarda la primele culegeri de folclor în județele Mureș și Bistrița-Năsăud, culegerea valorificată apoi în cadrul orelor de folclor. Altă grupă de studenți au participat la culegeri în județele Cluj, Bihor, Maramureș și Banat";

„serile /seratele/ muzicale - organizate de familia Penciuc cu profesorii: Tudor Jarda, Maxim Drăgan, Valeria Covătaru, Iacob Măiereanu, Bujor Dânșoreanu, Enea Borza-în care se asculta muzică clasică și romantică interpretată la pian, vioară, prelegerile din istoria muzicii mureșene, noile culegeri de folclor și prezentarea compozițiilor maestrului Tudor Jarda din audițiile prezentate la concertele susținute la Cluj-Napoca, Tîrgu-Mureș, Timișoara și București" (cuvantul-liber);

O altă fostă studentă și anume Olga Filisceac menționa despre Tudor Jarda astfel „I-am fost studentă în 1967. Ne-a învăţat numai lucruri bune, cu zîmbetul pe buze, şi toată viaţa am fost apreciaţi cînd am spus că am studiat la Tîrgu-Mureş. Sunt mîndră că i-am fost studentă şi că am stat o perioadă de timp în preajma sa. Avea, cu adevărat, grijă de noi..." (traditiiclujene).

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

Un rol deosebit al profesorului a constat în sprijinul acordat cadrelor didactice din învaţamîntul preuniversitar din judeţul Mureş, pentru obţinerea gradelor didactice: definitivat, grad II, gradul I, doctorat.

Personalitatea lui Tudor Jarda fost cunoscută şi în afara mediului academic. De exemplu dl. prof.univ.dr. Călin Enăchescu- rectorul de atunci al Universităţii *Petru Maior* din Tîrgu Mureş în cuvîntul de deschidere a evenimentului *Personalitatea marcantă a învăţămîntului muzical universitar tîrgumureşan* din 2015 preciza următoarele: ... ,,aici eu sunt în calitate de rector, pentru a reprezenta universitatea unde în anii 1960 a pornit educaţia muzicală în Tîrgu-Mureş, dar în acelaşi timp să omagiez pe eminentul om de cultură, pe care am avut onoarea să il cunosc personal, fiind un prieten foarte bun cu tatăl meu care era cadru didactic la Institutul Pedagogic... Chiar dacă eram mic, eram fascinat de prezenţa domniei sale, de pofta de viaţă pe care o răspîndea în jurul domniei sale. Avea un umor foarte original...” (Ziarul *Zi de zi*, 2015).

Concluzie:

In 2018 am sărbătorit 100 de ani de la Înfăptuirea Marii Uniri de la 1918. În aceşti 100 de ani, învăţămîntul primar şi universitar în general a cunoscut o evoluţie complexă, marcată de evenimentele perioadei istorice pe care a traversat-o (primul război mondial, al doilea război mondial), dar şi învăţămîntul muzical tîrgumureşan a cunoscut o evoluţie deosebită, de la Conservatorul municipal- un nucleu de spiritualitate şi cultură, la învăţămîntul universitar- muzical din miezul *unui ev aprins*- un nucleu de profesionalism în arealul mureşan.

Perioada imediat următoare Marii Uniri este perioada în care tînărul Jarda se naşte, se formează şi îşi desăvîrşeşte pregătirea socio-profesională. Prezenţă puternică în viaţa muzicală şi culturală a oraşului Tîrgu Mureş, Tudor Jarda s-a implicat de la început la fundamentarea tinerei instituţii muzicale universitare, reuşind în scurt timp să atragă atenţia asupra Institutului Pedagogic de 3 ani din Tîrgu Mureş, spre seriozitatea şi profesionalismul care se manifesta în desfăşurarea activităţii catedrei de muzică.

Despre pregătirea celor care au urmat cursurile Institutului Pedagogic de 3 ani din Tîrgu Mureş, secţia Muzică glăsuiesc primele promoţii de absolvenţi, prin modul în care sau integrat în viaţa socială, culturală şi muzicală a societăţii ca şi profesori, compozitori, intrumentişti, dirijori, cercetători etc.

Tudor Jarda prin realizările înregistrate în aceşti 11 ani de activitate (1962-1973), prin experienţa acumulată în aceşti ani de pionerat, de viaţă academică muzicală tărgumureşană, statutul de *ctitor de instituţie universitară muzicală* i se cuvine pe drept.

BIBLIOGRAPHY

1.ACADEMIA DE MUZICĂ “Gheorghe Dima”, CLUJ-NAPOCA [on line] *Academia de Muzică “Gheorghe Dima” Cluj-Napoca,* [accesat la 14.06.2019] Disponibil la: https://www.amgd.ro/Istoric/2

2. BOIA, Lucian, 2017, *În jurul Marii Uniri de la 1918: naţiuni, frontiere, minorităţi,* Bucureşti:.Humanitas.

3. COSMA, Mihai, 2001, *Opera în România privită în context European*, Bucureşti: Editura muzicală.

4. Cernea, Ioan, 2018, *Document manuscris scris la 09.11.2018, Reghin,* fost student 1962-1965 la IP3 Tîrgu Mureş.

5. DUŞĂ, Traian, 2002, *Pagini de istorie artă şi cultură*, Tîrgu Mureş: Editura Ansid.

6. HITCHINS, Keith, 2015, *Scurtă istorie a României*, traducere de Lucia Popovici, Iaşi: Polirom.

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)

7. MANOLACHE, Anghel, et al.,1993, *Istoria învățământului din România, vol.II, (1821-1918),* București: Editura didactică și pedagogică.
8. POP, Ioan Aurel, 2018, *Istoria ilustrată a românilor pentru tineri*, București: Litera.
9. POP, Ioan Aurel, BOLOVAN, Ioan,1918, *Istoria ilustrată a României*, ediția a 2-a, București: Litera.
10. PREJA, Ramona, 2012, *Arta pentru o viață Tudor Jarda: tradiție și contemporaneitate*, Cluj Napoca: Eikon.
11. SCURTU, Ioan, 2012, *Destin de istoric, honorem Dinu C Giurescu*, Tîrgoviște: Cetatea de Scaun.
12. SCURT, Ioan, AGRIGOROAIEI, Ion, OUT, Petre, 2003, *Istoria românilor*,vol.VIII, România întregită, (1918-1940), Academia Română, Secția de științe istorice și arheologice, București: Enciclopedică.
13. UNIVERSITATEA DE ARTE TÎRGU MUREȘ, [on line]*Universitatea de Arte Tîrgu Mureș***,**[accesat la 14.06.2018] disponibil la http://www.uat.ro/despre-universitate/istoric-documente-de-infiintare.html.
14. ZI DE ZI, [on line] Ziarul *Zi de zi*, [accesat la 18.07.2019], disponibil la https://www.google.com/search?q=http://www.+maestrul+Tudor+Jarda+comemorat+la+universitatea+de+Arte+din+Tîrgu Mureș.
15. CUVANTUL-LIBER, [on line] Ziarul*Cuvîntul liber*[accesat la 18.07.2018], disponibil la https://www. cuvantul-liber.ro/news/106348/61/;
http://www.cuvantul-liber.ro/news/48226/61/center-b-Credinta-si-muzica-_-nedespartite-br-Profesorul-Iacob-Maierean-b-center
16. TRADIȚII CLUJENE, [on line]*Tradiții clujene*[accesat la 19.07.2019], disponibil la http://www.traditiiclujene.ro/show_article.php?id=392&page=ethnography
17. ENEA BORZA MUZICOLOG ȘI PROFESOR, Fișa bio-bibliografică, [accesat la 19.07.2019] disponibil la http://www.ucmr.org.ro/bio-biblio.asp?CodP=281, 13:29

BDD-A30466 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:08 UTC)